

LA PERCEPCIÓ DE LA COMARCA PELS BAIXLLOBREGATINS¹

JOSEP PALOS RODRÍGUEZ

Josep Palos és professor associat del Departament de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat de Barcelona. Des de l'any 2003 és responsable de la Secció de Formació de Professorat de Persones Adultes i de Tècnics d'Intervenció Sociocomunitària de l'ICE d'aquesta mateixa universitat. Actualment també és mestre d'Educació Primària i professor de Ciències Socials de la Subdirecció de Formació de Persones Adultes del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Ha impartit diversos cursos de Doctorat a la UB. És autor de diverses publicacions en revistes i llibres sobre eixos transversals del currículum, sobre educació ambiental i per al desenvolupament i sobre percepció territorial. Membre de la Junta Directiva del Centre d'Estudis Comarcals entre els anys 1989 i 1997.

Aquest article recull de forma resumida part de les conclusions d'un treball d'investigació sobre la percepció del territori comarcal que tenen els baixllobregatins. Els resultats són el fruit de 508 enquestes fetes a alumnes de 4t i 5è d'FP i COU de tota la comarca, així com de les entrevistes a 18 persones (mitjana d'edat de 53 anys) que han viscut els canvis més importants de la comarca. Aquest estudi ha rebut el suport econòmic de la Direcció General d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Posteriorment ha estat una part de la Tesi Doctoral del que subscriu.

Els habitants de la comarca del Baix Llobregat no perceben de forma global tota la comarca. Així mateix la imatge que tenen d'aquesta comarca reflecteix un desconeixement quant a la forma que té, els seus límits i el contingut que hi ha dins el seu territori. Podem dir que la unitat territorial que es domina més és el "subsector", és a dir, el grup de municipis més propers al de residència, malgrat que la hipermobilitat dels habitants els portin a desplaçar-se per subsectors o municipis fora de la comarca. La intensitat de la presència dels municipis o dels altres elements que hi

ha a la comarca en la seva imatge disminueix de forma important a partir dels 5-8 kilòmetres de radi, però sempre amb una tendència a tenir més importància els més propers a Barcelona.

En la imatge de la comarca que tenen els habitants, els elements més importants són els municipis i després el riu, la costa i Montserrat. Però no hi ha cap element suficientment important que estigui present en el mapa mental de la major part de la població. Només el riu Llobregat està citat per un 73% de la població, però a la pràctica no el saben situar bé ni el fan servir com a element de referència per situar els municipis o els altres elements que estructurin el paisatge de la comarca.

Els desplaçaments són el principal procediment per conèixer la comarca, encara que en aquests desplaçaments els habitants no són conscients d'allò que hi ha al territori, dels canvis que s'hi van donant i de les característiques de l'espai per on passen. És a dir, els baixllobregatins fan servir la comarca com a suport de les seves activitats, determinades per les seves necessitats i obligacions personals, i es formen un mapa mental estructurat per un reduït nombre d'elements o llocs molt relacionats amb la seva vivència personal.

(¹) Aquest article va ser publicat a *Materials del Baix Llobregat*, núm. 1, 1994. P. 60-62.

Els principals motius d'aquests desplaçaments són el treball, l'estudi, les diversions i les compres. Aquesta mobilitat dels habitants de la comarca va dirigida principalment a Barcelona, que és el principal centre d'atracció de la comarca. Però dins la comarca també hi ha municipis amb gran capacitat d'atracció; aquests són els més grans i a cada sector comarcal hi ha un o més municipis que es reparteixen les funcions de capitalitat, com ara Olesa de Montserrat, Martorell, Molins de Rei, Sant Feliu de Ll., Cornellà de Ll. i Castelldefels. D'aquests, Molins de Rei i Sant Feliu són els dos que tenen més capacitat d'atracció per aquests desplaçaments, sobretot a la comarca; el més conegut perquè "han estat allà" és Castelldefels.

Aquesta manca d'una capitalitat per a tota la comarca és una de les causes que la meitat de la població percebi una comarca amb diferents parts (sobretot en les persones adultes). Generalment s'associa el fet de percebre una comarca sense unitat territorial a la percepció d'una comarca sense identitat. Els elements que fragmenten més la comarca són la distància a la costa, l'activitat econòmica, i la funció dominant, residencial i industrial del territori.

Més del 60% pensen que la comarca té identitat, però a l'hora d'explicar els elements o factors que li donen aquesta identitat tenen moltes dificultats i aporten una gran dispersió de motius. La major percepció d'identitat es dona en les persones joves i l'aspecte més esmentat d'aquesta identitat és la indústria i el procés d'industrialització; d'altra banda aquest factor es valora de forma negativa. És a dir, que els factors que donen identitat a la comarca, segons les persones més joves, són principalment els elements i factors que homogeneïtzen la comarca (indústria, composició de població, proximitat i accés a Barcelona, densitat...). Curiosament, per a les persones més grans (de 30 a 80 anys), la comarca no té identitat i precisament l'ha perduda per aquestes mateixes grans transformacions d'aquest grup de població que ha viscut sobretot des de 1955. Es dona el cas que els elements o activitats que tradicionalment s'han considerat representatius de la identitat comarcal (riu, agricultura, delta...) no tenen aquesta funció en els mapes mentals dels habitants.

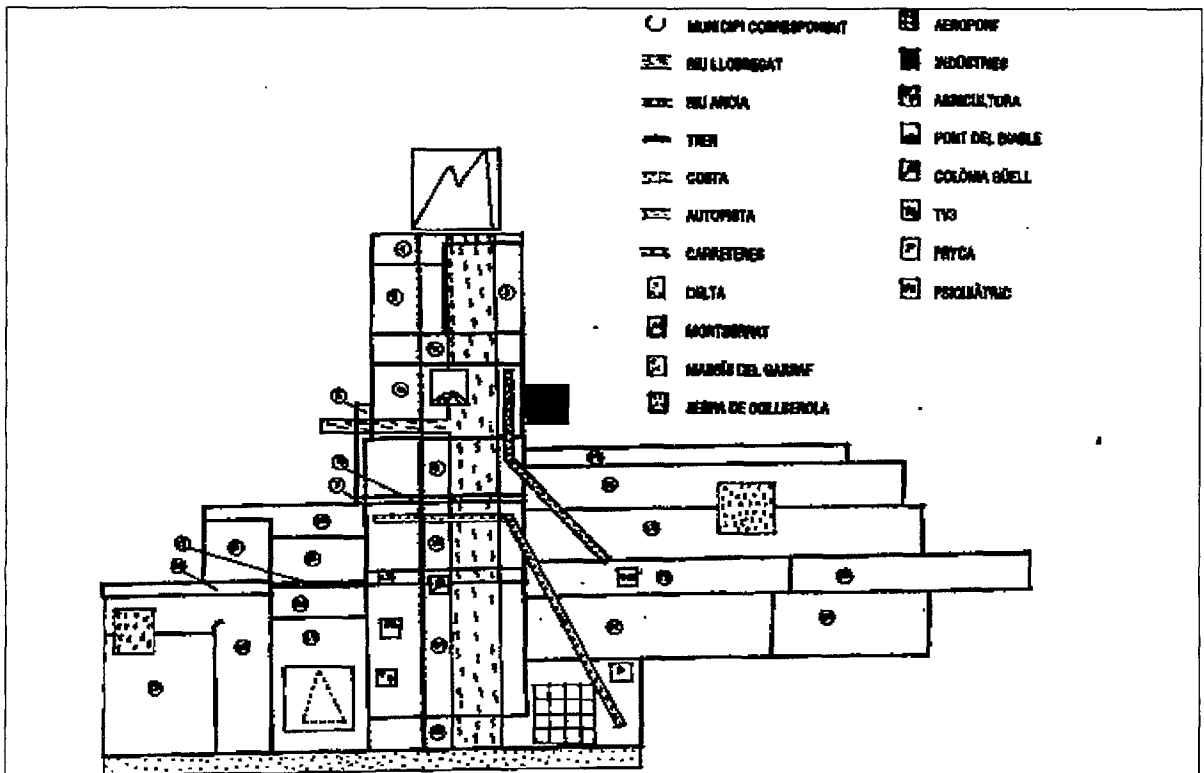
Però en la imatge mental dels habitants sobre la

comarca també són presents algunes propostes per potenciar la identitat de la comarca. Les activitats conjuntes entre municipis de la comarca, la promoció i la facilitació de l'accés a la cultura, la instal·lació d'una universitat a la comarca, la recuperació de l'equilibri medioambiental i, en concret, la neteja del riu, i la millora de les comunicacions, són, entre altres, les propostes més majoritàries. Malgrat això, el ventall de propostes és molt ampli.

Els aspectes que es valoren més positivament i que actuen com a factors que arrelen la població a la comarca són, entre d'altres, la natura i la platja, la tranquil·litat, les relacions socials i les diversions. Dels municipis, que són els marcs més propers des d'on s'identifiquen els baixllobregatins amb la seva comarca, continuen sent vàlids aquests factors, la tranquil·litat, la seguretat, la convivència, l'amistat i les diversions, com a factors de satisfacció de residència. És remarcable el fet que per a les persones de nivell econòmic baix tenen més importància les relacions socials i l'amistat com a factors de satisfacció.

Per als habitants de la comarca, aquesta no actua com un marc de pertinença. És a dir, els baixllobregatins no se senten de la comarca. El marc de màxima acceptació, és a dir, "se senten amb més intensitat" (elegits en 1a i 2a opció), és Catalunya i després el municipi de residència. Però, si tenim present el rebuig d'aquest marc, l'índex de pertinença més elevat és per a Barcelona, que ocupa el lloc de Catalunya. La comarca es presenta com el marc de les indiferències (ni acceptació ni rebuig). S'ha de ressaltar que els índexs de pertinença més baixos a Catalunya es donen en els nivells econòmics més baixos i que el sentiment de pertinença a Espanya es bipolaritza en els nivells econòmics baixos i alts.

Les transformacions que es produeixen en el territori comarcal com a conseqüència de les actuacions econòmiques i que es viuen quotidianament només les perceben la meitat de la població jove (entre 17 i 21 anys) malgrat que la nostra comarca en els últims anys ha estat una comarca profundament transformada. En el cas de les persones adultes totes perceben una gran transformació, des d'una perspectiva històrica, contrastant amb les persones més joves, que no tenen aquesta perspectiva. Però sí que hi ha coin-

Gràfic representatiu del mapa mental segons % de cites sobre el total cartografiat (inclosos els municipis).
Font: Elaboració pròpia.

cidència en el fet de considerar la indústria, els usuaris i l'administració com els principals agents d'aquestes transformacions. El fet de considerar la població en general com un dels principals causants de les transformacions (al mateix nivell que l'administració o que la indústria i amb molta més responsabilitat que les immobiliàries, constructores, etc) reforça la idea expressada anteriorment que els habitants utilitzen i viuen el territori comarcal de forma poc crítica.

Finalment, els baixllobregatins tenen una imatge positiva de la comarca. Aquesta imatge es va convertint progressivament en negativa segons ens apropem a Barcelona. Els habitants intenten desmarcar-se de la influència de Barcelona i dels seus efectes negatius, a la vegada que reivindiquen els avantatges de la ciutat, sobretot del sector serveis. Tant és així que no es considera cap municipi pertanyent a l'àrea central de l'aglomeració de Barcelona (amb valors principalment

negatius), i que una gran part de la comarca es considera que està fora de la perifèria de Barcelona; però, fins i tot quan es considera que el seu municipi de residència és de la perifèria, i no del centre, es justifica amb valors positius o per la distància. És a dir, que malgrat que els baixllobregatins no tenen un sentiment comarcalista, saben que viuen al Baix Llobregat i defensen el manteniment dels valors que encara els arrelen al seu municipi i fins i tot al seu subsector territorial de relacions, que actua com a substitut del marc comarcal. Potser a partir d'aquests elements i valors dominants en els mapes mentals s'hauria de potenciar el coneixement d'altres sectors de la comarca. Perquè dins la nova unitat de planificació territorial de l'àrea d'influència de Barcelona, la Regió I, caldrà potenciar les identitats locals.